

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

MRTSoft

دانشگاه الزهراء

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی

عنوان تحقیق:

" دینداری موازی "

مطالعه ی دلایل جامعه شناسانه

پیدایش آن

استاد راهنما: دکتر سارا شریعتی مزینانی

استاد مشاور: دکتر فرناز ناظرزاده کرمانی

دانشجو: شیرین غلامی زاده بهبهانی

تابستان ۱۳۸۵

بدین وسیله سپاسگذاری می‌کنم :

از دکتر سارا شریعتی مزینانی، استاد راهنمای این تحقیق، که مرا یاری داد تا ایده اولیه ذهن خود را پیروانم و به مطالعه در بیاورم. کسی که راه را بر من هموار کرد و تا آخر مسیر، عاشقانه به من روش اندیشیدن و تحقیق آموخت ؛

از دکتر فرناز ناظرزاده کرمانی، که به واسطه حمایت هایش در مسیر این تحقیق خود را وامدار او می‌دانم ؛

از کلیه اساتیدی که در طول دوره کارشناسی ارشد از آنها بسیار آموختم ؛

از همه دوستانی که در این راه به من کمک‌های بسیار کرده‌اند ؛

از پدر و مادرم که همواره امید بخش من بوده‌اند ؛

و از همسر، محمود هاشم پور، که اگر حمایت‌هایش نبود، به جرأت اتمام این تحقیق میسر نمی‌شد.

تقدیم به دوست و همسر

محمود؛

کسی که با عشق و صبرش هنگامه می کند....

چکیده:

برخلاف آنچه که تا سالهای ۱۹۶۰ مبنی بر اضمحلال دین پیش بینی می شد، ظهور جنبش های جدید دینی داده های این مباحثه را عمیقاً تغییر داده است. در سالهای اخیر جامعه ایران نیز شاهد تغییراتی در حوزه پدیده های دینی بوده است. این مساله سبب شد تا به مطالعه موردی کلاس «NLP و موفقیت» که به نظر می رسد می تواند به عنوان یک جنبش جدید دینی یا یک دینداری موازی تلقی شود، بپردازیم.

سوالات اصلی این تحقیق بدین صورت است:

۱- آیا می توان به این پدیده ها عنوان جنبش جدید دینی اطلاق کرد؟ ۲- آیا می توان آنها را به عنوان یک دینداری موازی قلمداد کرد؟ ۳- دلایل جامعه شناختی پیدایش این جریانات چیست؟

مبنای نظری این تحقیق نظریات دورکیم، زیمل و وبر است. روش این تحقیق کیفی است و از تکنیکهای مشاهده مشارکتی، مصاحبه عمیق و تحلیل اسنادی برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است.

بر اساس یافته ها علل اصلی گرایش افراد به این کلاس به ترتیب: ۱- مسائل روانشناختی، ۲- مسائل مربوط به معنا، ۳- مسائل مربوط به اخلاق و ۴- دلایل آموزشی می باشند.

همچنین چهار نوع دینداری در افراد مورد مطالعه یافت شد: ۱- مومنین بی عمل، ۲- همناوهای فصلی یا سلیقه ای، ۳- کسانی که دین را به مثابه اخلاق می پندارند و ۴- بیگانه با دین

بر اساس این یافته ها و مبتنی بر مبانی نظری تحقیق، چنین نتیجه گیری شد که دین در دنیای مدرن تجزیه شده، به صورت امر دینی در آمده، امکان بازترکیب شدن پیدا کرده و مفهومی جدید را به نام مدرنیته دینی، به وجود آورده است. همچنین متناسب با تعاریفی که از دین و دینداری ارائه شد، چنین نتیجه گیری شد که می توان میدان مورد مطالعه را به عنوان یک دینداری موازی فرض کرد.

کلیدواژگان: دین، دینداری، دینداری موازی، جنبشهای جدید دینی، امر دینی، مدرنیته دینی، NLP و موفقیت.

فهرست مطالب

چکیده

۵

فصل اول : کلیات تحقیق

۲	۱-۱) طرح مساله
۱۰	۱-۲) سوالات تحقیق
۱۱	۱-۳) پیشینه تجربی تحقیق

فصل دوم : مفاهیم و ادبیات نظری تحقیق

۱۹	۲-۱) مقدمه ای بر تعریف دین
۲۱	۲-۲) تحول تعاریف دین
۲۳	۲-۲-۱) تعاریف ذاتی
۲۶	۲-۲-۲) تعاریف کارکردی
۳۳	۲-۲-۳) ترکیب تعاریف اسمی و کارکردی
۳۵	۲-۲-۴) دین به عنوان یک فعالیت اجتماعی و یک نیروی جذاب
۳۷	۲-۳) تعریف دینداری
۴۱	۲-۴) تعریف دینداری های موازی
۴۵	۲-۵) جنبشهای جدید دینی
۴۵	۲-۵-۱) تاریخچه و دلایل شکل گیری جنبشهای جدید دینی
۵۵	۲-۵-۲) تعریف جنبشهای جدید دینی
۶۲	۲-۵-۳) ویژگی های جنبش های جدید دینی
۶۸	۲-۵-۴) مشکلات مطالعه جنبشهای جدید دینی
۷۹	۲-۶) دین، مدرنیته و مفهوم «مدرنیته دینی»
۷۹	۲-۶-۱) مدرنیته در برابر دین
۸۱	۲-۶-۲) از زوال دین تا باز ترکیب امر دینی: (تحول و تجدید نظر در تئوریهای کولاریزاسیون)
۸۴	۲-۶-۳) مدرنیته به مثابه تولید کننده امر دینی و مفهوم مدرنیته دینی
۸۷	۲-۷) ادبیات نظری تحقیق
۸۸	۲-۷-۱) دورکیم و احساس دینی
۹۴	۲-۷-۲) زیمل و مفهوم دینداری
۱۰۱	۲-۷-۳) وبر و مساله معنا

فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق؛ مطالعه موردی NLP

۱۰۹	۳-۱) روش‌شناسی و تکنیک‌های مطالعه
۱۱۵	۳-۲) NLP: تعریف و تاریخچه آن در ایران و جهان
۱۲۴	۳-۳) کلاس «NLP و موفقیت»: توصیف میدان تحقیق

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق و تحلیل آن

۱۷۰	۴-۱) انگیزه شرکت‌کنندگان و تحلیل آن
۱۷۶	۴-۲) سنخ‌شناسی دینداری شرکت‌کنندگان و تحلیل آن

فصل پنجم: نتیجه‌گیری

۱۸۵	نتیجه‌گیری
۱۹۳	کتابشناسی
۲۰۱	ضمیمه
۲۰۷	چکیده انگلیسی

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱) طرح مسأله:

دین از جمله پدیده‌هایی است که حضور آن، چه در طول تاریخ و چه در بطن جوامع و اجتماعات انسانی، مستمر، و تأثیرات آن بر حیات اجتماعی عمیق بوده است. این پدیده همیشه از منظرهای گوناگون مورد مطالعه حوزه‌های مختلف علم قرار گرفته است. ولی با رویکرد جامعه‌شناختی مطالعه دین با این استدلال صورت می‌گیرد که دین وجهی از رفتار گروهی است. هر رفتاری که همگانی شود و هر پدیده‌ای که تکرار شود، مورد توجه جامعه‌شناس قرار خواهد گرفت. تأثیر دوسویه دین بر جامعه و جامعه بر دین در طول تاریخ پدیده‌هایی را شکل داده که در جوامع مختلف یکسان نبوده و در گستره جامعه‌شناسی دین مطالعه شده است. این مسأله سبب شده تا حوزه مطالعه دین تبدیل به یکی از متنوع‌ترین حوزه‌های مطالعاتی شود ولی از آنجایی که اغلب از زاویه ذات‌گرایانه و درون‌گرایانه به مطالعه دین پرداخته شده، جای پژوهش‌هایی با رویکرد بیرونی، آنهم از منظر آکادمیک خالی است. بر این اساس و از منظر جامعه‌شناختی، در این رساله حضور پدیده‌ای که امروزه با عنوان «جنبش جدید دینی»^۱ یا «دینداری موازی»^۲ در سراسر جهان شناخته شده است مورد مطالعه قرار می‌گیرد. این بررسی از این بابت حائز اهمیت است که هنوز در ایران نه تنها دلایل بوجود آمدن آنها که حتی حضور و رشد این جنبشها نیز به اثبات نرسیده است. بنابراین در این رساله پیدایش این جریانات مسلم فرض نشده و محقق در ابتدا سعی کرده ردپای هجوم جنبشهای جدید دینی یا به عبارت دیگر دینداری‌های موازی را پیدا کند و سپس به بحث در مورد دلایل شکل‌گیری آن بپردازد.

1. new religious movements

2. religiosité parallèle

اصطلاح «دینداری های موازی» را جامعه شناس فرانسوی دانیل ارویولژه^۱ (۱۹۹۹)، رئیس مدرسه مطالعات عالی علوم اجتماعی (E.H.E.S.S) در پاریس و رئیس مرکز مطالعات مابین رشته‌های پدیده های دینی^۲ و لابراتوار مدرنیته دینی^۳، برای نامیدن اشکال جدید دینداری در جوامع مدرن به کار برده است. در ادبیات جامعه شناسی، از این اشکال، تحت عناوینی چون «جنبشهای جدید دینی» (الین بارکر، به نقل از ویلم، ۱۳۷۷)، «ادیان جانشین»^۴ (وبر، ۲۰۰۶)، «ادیان سکولار»^۵ (آرون، ۱۹۵۵) و همچنین جریانات «پیرا-دینی»^۶ یا «شبه-دینی»^۷ نیز نام برده شده است. از میان این عناوین، اصطلاح «دینداری های موازی» جهت نامیدن جریانات مورد مطالعه در این تحقیق، به این دلیل انتخاب شد که این گرایشات در عین حال که با دین یکی گرفته نمی شوند، در کنار دین رسمی به وجود آمده اند، و به طور موازی در کنار آن قرار می گیرند و یا همراهی اش می کنند.

تاریخچه ظهور و رشد این جنبشها، به سال ۶۰ و ۷۰ میلادی در آمریکا بر می گردد. (شامپون^۸، ۱۹۸۶؛ ارویولژه، ۱۹۸۶) پیدایش انواع گوناگون فرقه ها، کیشها، آئینها، جنبشها و... از این سالها چنان رو به تزاید گذاشت که موضوع مورد مطالعه اندیشمندان علوم اجتماعی

-
1. Danièle Hervieu -Lèger
 2. Centre d'etudes interdisciplinaire des faits religieux
 3. laboratoire de la modernité religieuse

این مرکز از چهار لابراتوار تشکیل شده است: ۱. لابراتوار مدرنیته دینی ۲. دین و سیاست ۳. شکل گیری تغییر شکل و انتقال هویت های دینی ۴. نهادها، اعمال و قدرت دینی

4. religion de remplacement
5. religions séculier
6. para-religieux
7. quasi-religieux
8. Françoise Champion,

رئیس انجمن فرانسوی جامعه شناسی ادیان (A.F.S.R.)

مخصوصاً جامعه‌شناسان دین‌شناس، و به شکل‌گیری گرایش‌های انجامید که امروزه از آن تحت عنوان

«جامعه‌شناسی جنبش‌های جدید دینی»^۱ نام می‌برند. (آلت گلا^۲، ۲۰۰۵)

هر چند که ظهور و رشد این جنبش‌ها در آمریکا رخ داد (شامپیون، ۱۹۸۶؛ ارویو لژه، ۱۹۸۶) و به تعبیر تیموتی میلر^۳ (۲۰۰۳)، تاریخ‌نگار آمریکایی، دین آمریکا همچنان نیز مهد تنوع و گستردگی این جنبش‌هاست^۴، ولی این حضور به آمریکا و دیگر جوامع غربی محدود نماند و کشورهای متعددی را تحت تاثیر قرار داد.

موضوع این تحقیق پاسخ به این سوال است که اولاً آیا می‌توان رد پای این جنبش‌ها را در ایران شناسایی کرد و در این صورت چه عوامل اجتماعی در این شکل‌گیری نقش دارند؟ چرا که پیش از طرح مسأله می‌بایست به اثبات مسأله پرداخت و به عبارت دیگر قبل از تحقیق در خصوص دلایل پیدایش دینداری‌های موازی، پیدایش این اشکال جدید دینداری را در ایران با توسل به شواهد تجربی اثبات نمود.

برای بیان دقیق‌تر مسئله ابتدا به چگونگی شکل‌گیری این سوال در ذهن خود می‌پردازم. در واقع این دغدغه در پی شرکت در جلساتی تحت عنوان «NLP و موفقیت» از سالهای ۱۳۷۶ شکل گرفت. NLP مخفف عبارت Neuro Linguistic Programming می‌باشد که به «برنامه ریزی عصبی - کلامی» ترجمه شده است و در سال ۱۹۷۳ توسط ریچارد بندلر و جان گریندر پایه ریزی شده است.^۵

-
1. sociologie des NMR
 2. Véronique Altglas
 3. Timothy Miller
 4. Religiousmovements.lib.virginia.edu/essays/miller2003.htm
 5. Http://en.Wikipedia.org/wiki/Neuro-linguistic-programming

آشنایی من با این جلسات به دنبال مطالعه کتاب «صمیمیت، تأثیر گذاری و نفوذ»، نوشته آقای حورایی ایجاد شد. مولف کتاب، همان استاد کلاس مورد مطالعه این تحقیق است. در این کتاب او به توصیه‌هایی برای برقراری یک ارتباط سریع و مفید پرداخته و کلاسهایش را نیز در همان کتاب معرفی کرده است. «NLP» بیانگر مدل و اصولی است که رابطه ذهن (Neuro) و زبان (linguistic) را شرح می‌دهد و براساس اینکه رفتار فرد ساختاری تعیین پذیر دارد، می‌توان ذهن و زبان را طوری برنامه ریزی (Programming) کرد که متعاقباً رفتار مورد نظر بروز کند. توضیحی که استاد در مورد «NLP» ارائه می‌دهد، در زیر آمده است:

«تک تک واژه‌هایی که به زبان می‌آوریم سبب ایجاد یک ارتعاش عصبی خاص در مغز می‌شود که این ارتعاش به لایه‌های عمیق تر مغز نفوذ می‌کند، در ناخودآگاه می‌نشیند و به صورت یک فایل اجرایی به اجراء درآید.»

در واقع فرد با کنترل رفتار و کلام خود، ذهن خود را برنامه ریزی می‌کند تا آن برنامه خاص به صورت پیامی در نتیجه تکرار (مراقبه) از قسمتهای بالایی مغز (خودآگاه) وارد قسمتهای پائین مغز (ناخودآگاه) شود و کنترل عصبی آن به دست ناخودآگاه بیفتد و ناخودآگاه به طور خودبه خودی آن را به عینیت درآورد. این آموزش‌ها در سطح روابط فرد با خودش، فرد با محیط اطرافش و روابط خانوادگی اش و..... ارائه می‌شود که محصول آن ایجاد تغییر در روش اندیشیدن و ایجاد تفاوت در سبک برقراری روابط اجتماعی است که متعاقباً فرد نسبت به قبل دارای احساس بهتری در زندگی خواهد بود و به کمک روشهای فوق الذکر، خواسته‌ها و آرمانهای خود را عینیت خواهد بخشید.

مطالب کلاس، به زبانی ساده و توسط مفاهیمی روشن بیان می‌شد و افراد متفاوتی از گروه‌های اجتماعی مختلف و با طیف سنی وسیع در این کلاسها حضور داشتند.

استقبال از این نوع کلاسها در سالهای اخیر روبه‌تزايد گذاشته است. جایگاه قابل ملاحظه انتشارات منابع این آموزشها، خود بیانگر همین مطلب است. به طوری که یکی از مهمترین کتابهای مرجع این دوره با نام «چهار اثر از فلورانس اسکاول شین» از سال ۷۳ تا ۸۵ با تیراژ ۵۰۰۰ - ۳۰۰۰ نسخه به چاپ پنجاه و یکم رسیده است. همچنین مرجع دیگری با عنوان «آخرین راز شاد زیستن» در بین سالهای ۷۷ تا ۸۴ با تیراژ ۵۰۰۰ نسخه به چاپ بیست و سوم رسیده است.

کتابی با عنوان «حکایت دولت و فرزاندگی» در بین سالهای ۷۲ تا ۸۵ با تیراژ ۱۰/۰۰۰ نسخه به چاپ پنجاه و چهارم رسیده است، کتاب «صمیمیت، تاثیر گذاری و نفوذ» در بین سالهای ۷۷ تا ۸۴ با تیراژ ۴۰۰۰ نسخه به چاپ بیست و پنجم رسیده است، منبعی دیگر نیز تحت عنوان «قانون توانگری» در بین سالهای ۸۴-۷۰ با تیراژ ۵۰۰۰ نسخه به چاپ بیست و سوم رسیده است. این تنها ۵ مورد از منابع مورد نظراین جریان است. منابع و مراجع دیگری نیز به تجدید چاپهای متعدد رسیده است که آمار آن موجود است.

همزمان با NLP حضور و رشد جریانات دیگری را نیز می‌توان در ایران شناسایی کرد. به عنوان مثال می‌توان از کلاسهای لند مارک، بنیان، یوگا، ذن، تکنولوژی فکر، انرژی درمانی، رنگ درمانی، رایحه درمانی (که این دو بخصوص در پزشکی رواج دارند)، گرایش به عرفان شرقی (اوشو، کریشنامورتی و...) و... یاد کرد.

آمار رسمی در خصوص تعداد و میزان گسترش این جلسات دردست نیست، اما با مراجعه به آثار منتشر شده به صورت کتاب، مجله و... در این زمینه در طی سالهای ۱۳۷۰ به بعد می‌توان نتیجه

گرفت که بی تردید این قبیل جریانات روندی روبه رشد دارند: تأسیس ماهنامه «موفقیت» در سال ۱۳۷۷، تأسیس ماهنامه «روانشناسی و جامعه» در سال ۱۳۸۱، تأسیس ماهنامه «شادکامی و موفقیت» در سال ۱۳۸۲، تأسیس دوماهنامه «دانش گویا» در سال ۱۳۸۱، تأسیس فصل نامه «یوگا پیام مهر» در سال ۱۳۷۹ و غیره، نشانه‌هایی از رشد این جریانات در سطح جامعه می‌باشد.

افزون بر این، تنها در شماره ۱۷ مجله «دانش یوگا»، ۲۸ مورد آگهی تبلیغاتی برای معرفی کلاسهای یوگا، ریکی، مدیتیشن، آشنایی با چاکراها و تکنیکهای مراقبه و تمرکز فکر در تهران و شهرستانها چاپ شده است که نشان دهنده تقاضای اجتماعی جهت مشارکت در این کلاسها می‌باشد.

با نگاهی به فهرست این مجلات در خواهیم یافت که همگی این مجلات هر یک به نوعی اقدام به ارائه روشهایی برای بهبود کیفیت زندگی دارند. بعضی از عناوین فهرست این مجلات به صورت زیر است:

- هنرشادزیستن (ماهنامه شادکامی و موفقیت، شماره ۲۶)

- کنترل استرس در جامعه مدرن (همان)

- تغییر عاداتهای منفی به مثبت (همان)

- درسفر زندگی خود قهرمان باشیم (همان)

- بیایید نیک بیندیشیم (همان)

- بارنگها مدیتیشن کن (ماهنامه روان شناسی جامعه، شماره ۲۰ و ۲۱)

- آواها و کلمات بی معنی بر زبان جاری کنند (همان)

- مسائل زندگی را به شیوه‌ای خلاق حل کن (همان)

- مرانوازش کن، نوازش تودرمان است(همان)

- تانترا چیست؟ (ماهنامه روانشناسی جامعه، شماره ۱۴)

- گامهایی به سوی موفقیت معنوی(ماهنامه موفقیت، شماره ۷۲)

- ارزش درون و....(همان)

-مدیتیشن (سفری به درون) (فصلنامه یوگا پیام مهر، شماره ۲۳)

توجه به بهبود کیفیت زندگی را نیز می توان در نشریات دیگری که حوزه های تخصصی کاملاً متفاوتی دارند، مشاهده نمود، مثلاً ماهنامه «زنان» در شماره ۱۱۴ خود گزارشی از علل گرایش زنان به کتابهای روان شناسی ارائه کرده است و با در هفته نامه «خانواده سبز» در شماره ۱۳۶ خود مطلبی تحت عنوان «کلیدهای خوشبختی» به چاپ رسانید همچنین دو ماهنامه «دانستیها» در شماره ۳۶۲ مقاله ای تحت عنوان «فروید و ناخود آگاه» چاپ کرد. و یا حتی فصلنامه «نقد و نظر» که نشریه ای است با موضوعات علوم انسانی و صاحب امتیاز آن دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم است، شماره ۳۲ خود را کلاً به «معنای زندگی» اختصاص داد. فصل مشترک و محوری این جریانات، تاکید بر نوعی آرامش درونی و فکری و رسیدن به یک راه و روش مشخص و منسجم جهت مدیریت زندگی فردی و اجتماعی است.

در این جریانات می توان به نوعی مولفه های دینی یا پیرا- دینی پیدا کرد، به این صورت که باورهایی دارند که از ترکیب روانشناسی، متافیزیک، اخلاق، عرفان و... بدست آمده است، دارای آئین و مناسک هستند، شکل و نهاد دارند و در آنها کارکردهای انسجام بخش مشاهده می شود. بنا بر این دلایل، برخی از جامعه شناسان به این نتیجه رسیده اند که این جریانات علاوه بر اعتقاد به

وجهی استعلایی، کارکرد دینی دارند و در نتیجه به این جریانات، جریانات «پیرا-دینی»، «شبه-دینی» و در اصطلاح متداولترش «جنبشهای جدید دینی» اطلاق گردید.

بدین ترتیب به تاسی از برخی جامعه شناسان می توان گفت که بی ایمانی توصیف جامعه امروز ما نیست و این در شرایطی است که آثار مدرنیته و مدرنیزاسیون که شاخصهای اصلی آن عقلانیت، علم گرایی و «افسون زدایی»^۱ از جهان است، در جامعه ما از هروقت عینیت بیشتری یافته است. دنیایی که خود را عقل گرا و علم گرا می داند و داعیه زوال هرچه غیر علم است را دارد، در اوج فرایند افسون زدایی، یعنی از پایان سالهای شصت میلادی با پدیده ای روبه رو میشود که برای او غریبه بود و برخی از نظریه پردازان جدید از آن تحت عنوان «افسون گرایی مجدد جهان»^۲ نام می برند.

جامعه ما نیز از این تغییرات بی بهره نبوده و مطالعه گرایشات و کلاسهایی از قبیل «NLP و موفقیت» که توضیح آن آورده شد می تواند سر نخ باشد برای پیدا کردن رد پای جنبش های جدید دینی یا دینداری موازی یا هر آنچه که بتوان در انتها آنها را نامید.

در این مجموعه سعی خواهد شد پس از ارائه مفاهیم نظری منطبق با مساله به تحلیل شرایط موجود پرداخت تا بدین وسیله گامی در راستای مطالعه این پدیده های تازه ظهور یافته برداشته شده باشد.

1. désenchantement
2. réenchantement

۱-۲) سوالات تحقیق:

- ۱- این پدیده های نوظهور را با چه عنوانی می توان نامگذاری کرد؟
- ۲- آیا می توان عنوان دینی یا دینداری به این پدیده های نوظهور اطلاق کرد و با چه تعریفی؟
- ۳- آیا می توان دین و مدرنیته را در کنار هم فهمید؟
- ۴- آیا می توان گفت که دین در دنیای مدرن در شکل جنبشهای جدید دینی ظهور کرده است؟
- ۵- آیا می توان گفت ظهور جنبشهای جدید دینی محصول «احساس دینی» افراد در جامعه مدرن است که خود را در اشکال نوینی بروز داده است؟
و سئوالی که عنوان پژوهش را هم تشکیل می دهد:
- ۶- علل جامعه شناسانه پیدایش این جریانات جدید و گرایش به آنها چیست؟
- ۷- و در نهایت اینکه آیا میتوان کلاس «NLP و موفقیت» را به عنوان یک جنبش جدید دینی یا دینداری موازی شناخت؟

۳-۱) پیشینه تجربی تحقیق:

در این قسمت به پیشینه تجربی تحقیق پرداخته شده است. این کار کمک می‌کند تا بتوان حیطه‌هایی را که در آن مطالعه صورت گرفته و سوالهایی که پاسخ داده شده را شناخت تا از این طریق، محقق طرح تحقیق دقیق‌تر و مرزبندی شده‌تری را برای خود تصویر کند و همچنین سوالاتی جدید مطرح کرده و با روشهای متفاوت آنها را بیازماید. اگر پژوهشگر از ادبیاتی که در زمینه تحقیق مورد نظر وجود دارد، بی‌اطلاع بماند، در مورد اهمیت تحقیق چیزی برای گفتن نخواهد داشت.

در ایران با توجه به جدید بودن این جریانات، مستقیماً تحقیقی در ارتباط با بررسی این جریانات نوپدید صورت نگرفته است، با این وجود، سعی شده تحقیقات دانشگاهی را که به نوعی با موضوع این پژوهش می‌تواند در ارتباط قرار گیرد، بررسی شود.

۱- تحقیق درباره «ذهنیت جوانان ایرانی» عنوان پژوهشی است که امیر نیک پی و فرهاد خسرو خاور بین سالهای ۸۰ تا ۸۲ در کشور انجام داده‌اند. این پژوهش شامل تحلیل ۲۰۰ مصاحبه عمیق است که با ۳۵۰ جوان ایرانی ۱۷ تا ۳۵ ساله در سه شهر تهران، قزوین و قم انجام شده است. نتایج این پژوهش به صورت یک سخنرانی در انجمن جامعه‌شناسی دین توسط نیک پی ارائه شد که در خبر نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲۲ چاپ گردیده است. این نتایج حاکی از این است که دینداری جوانان بیش از پیش مدرن و سکولار شده است. از نظر نیک پی، سکولار به معنی ضد دین و غیر دین نیست بلکه اتفاقاً اکثر سکولارها همان دیندارها هستند. یعنی عقلانیت، نوع استدلال و نوع آموزش اکثر جوانان جدید است. این جوانان ضد دین نیستند ولی معتقدند که دین نقش گذشته را ندارد بلکه می‌تواند در کنار دیگر نهادهای اجتماعی نقش داشته باشد. سپس او

توضیح داده است که یکی از مولفه های جدید عنصر پلورالیسم و تنوع است به طوری که در همه نهادهای اجتماعی به ویژه در خود دین با پدیده تنوع روبرو هستیم به این معنا که جوانان مصاحبه شونده در آن تحقیق برای فهم دین تنها به سراغ روحانیون نمی روند. علاوه بر این، اکثر مصاحبه شوندگان جوانانی بوده اند که دین را مترادف با اخلاق می دانند و اقلیتی مبنای اخلاق را دین حساب نمی کنند، یعنی جمع کثیری بدون آنکه دیندار باشند خود را اخلاقی می دانند. او در پایان تاکید می کند که در یک کلام دینداری جوانان جامعه آماریشان، دینداری سکولار یا همان دینداری مدرن است.

۲- دکتر سید حسین سراج زاده تحقیقی را در سال ۱۳۸۳ تحت عنوان «نگرشها و رفتارهای دینی نوجوانان تهرانی و دلالتهای آن بر نظریه سکولار شدن» انجام داده است. نتایج این پژوهش در کتاب او تحت عنوان «چالشهای دین و مدرنیته» چاپ شده است. روش این پژوهش پیمایش است. این تحقیق در پی پاسخگویی به این سوال است که نگرشها و رفتارهای دینی دانش آموزان چگونه است؟

یافته های تحقیق نشان می دهد که دانش آموزان مورد مطالعه دارای گرایش و علایق دینی بالایی هستند بطوریکه دینداری ۴/۲ درصد آنها پایین، ۴۵/۸ درصد متوسط و ۵۰ درصد بالا می باشد. نتایج دیگر حاکی است در جامعه ایران بر خلاف کشورهای غربی گرایش دینی طبقات پایین قوی تر از طبقات بالاست و بالعکس. نتیجه دیگر بدست آمده نشان می دهد که نمرات دینداری پاسخگویان در انعام مختلف دینداری متفاوت است و پاسخگویان در بعد اعتقادات بیشترین نمره را اخذ کرده اند. او در نتایج خود با احتیاط روش شناسانه یافته های این تحقیق را از یک طرف نشان دهنده مقبولیت و عمومیت باورها و عواطف دینی در بین جوانان جامعه می داند و